

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego – „Wniosek dotyczący zalecenia Rady ustanawiającego europejską gwarancję dla dzieci”

(COM(2021) 137 final)

„Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Strategia UE na rzecz praw dziecka«”

(COM(2021) 142 final)

(2021/C 374/10)

Sprawozdawczyni: **Kinga JOÓ**

Współsprawozdawczyni: **Maria del Carmen BARRERA CHAMORRO**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 31.5.2021
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Decyzja Prezydium	23.3.2021
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	21.6.2021
Data przyjęcia na sesji plenarnej	7.7.2021
Sesja plenarna nr	562
Wynik głosowania	
(za/przeciw/wstrzymało się)	231/0/2

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Fakt, że w UE co czwarte dziecko dorasta zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, jest niedopuszczalny i wymaga skoordynowanego podejścia europejskiego, obejmującego zdecydowaną politykę i ramy prawne, które umożliwią odwrócenie tej tendencji i przerwanie międzypokoleniowego cyklu marginalizacji. Należy wyznaczyć ambitny cel, jakim jest wydzwignięcie z ubóstwa do 2030 r. wszystkich dzieci, a nie tylko pięciu milionów z nich.

1.2. Zasadnicze znaczenie ma włączenie praw dziecka do głównego nurtu kształtowania polityki. Praktycznie każdy obszar polityki ma wpływ na dzieci, dlatego też potrzebne jest podejście obejmujące całe społeczeństwo, aby zagwarantować, że różne obszary polityki (dotyczące rodziny, edukacji, gospodarki, świata cyfrowego, środowiska, mieszkalnictwa) będą miały wzmacniające i długotrwałe pozytywne skutki dla zdrowia i dobrostanu dzieci. Należy pilnie przyjąć zintegrowane podejście i środki horyzontalne na szczeblu unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym, aby objąć wszystkie istotne obszary, które mogą mieć wpływ na życie dzieci zarówno obecnie, jak i w przyszłości.

1.3. EKES zaleca, by krajowe plany działania dotyczące gwarancji dla dzieci obejmowały zestaw dwu- i wielopokoleniowych środków mających na celu rozwijanie wsparcia zarówno dla dzieci, jak i dla ich rodziców, ponieważ nie można zająć się trudną sytuacją dziecka bez rozwiązania sytuacji jego rodziny. Należy wspierać rodziców i opiekunów poprzez pakiet działań: odpowiednie dochody, równowagę między życiem zawodowym a prywatnym, korzystanie z należycie płatnego urlopu macierzyńskiego, ojcowskiego i rodzicielskiego, urlopu opiekuńczego, elastycznej organizacji pracy i miejsc pracy przyjaznych rodzinie.

1.4. Zgodnie z art. 2 TUE prawa człowieka i dzieci są wiążące dla wszystkich państw członkowskich. Potrzebne są silniejsze ogólnoeuropejskie ramy polityczne w zakresie praw dziecka, o co apelowało wiele zainteresowanych stron. Należy konsultować się ze zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim, zwłaszcza ze służbami socjalnymi, organizacjami zajmującymi się prawami dzieci, organizacjami rodzinnymi oraz organizatorami kształcenia formalnego i pozaformalnego, oraz włączyć je w opracowywanie krajowych planów działania i w mechanizmy ich monitorowania. Ukierunkowane działania mogą najlepiej wspierać skuteczne wdrażanie tych dwóch unijnych ram mających na celu położenie kresu ubóstwu oraz promowanie zdrowia i dobrostanu dzieci.

1.5. Zaledwie 11 krajów przeznaczyło konkretne środki z EFS+ na wydzwignięcie dzieci z ubóstwa, podczas gdy szereg innych państw członkowskich było bardzo blisko średniej UE, jeśli chodzi o dane dotyczące zagrożenia ubóstwem wśród dzieci. EKES zaleca, by wszystkie państwa członkowskie przeznaczyły środki z EFS+ na wydzwignięcie dzieci z ubóstwa i by przyjęły wskazane 5 % środków jako próg minimum. Zachodzi również potrzeba sprawniejszego gromadzenia wysokiej jakości danych zdezagregowanych, aby pomóc w monitorowaniu i ocenie postępów na rzecz położenia kresu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci.

1.6. EKES zaleca, by państwa członkowskie zapewniły powszechny dostęp do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, edukacji i zajęć w szkole oraz opieki zdrowotnej lub by zapewniły takie usługi bezpłatnie. Alternatywnie, mogą one również zapewnić, dzięki odpowiednim świadczeniom pieniężnym, aby dzieci korzystały z tych kluczowych usług bez powodowania dodatkowych obciążeń finansowych dla rodzin.

1.7. EKES zaleca, by państwa członkowskie, opracowując swoje krajowe plany w ramach gwarancji dla dzieci, w stosownych przypadkach określiły docelową grupę wiekową i zwraca jednocześnie uwagę, że prawa dziecka dotyczą każdej osoby poniżej 18. roku życia. Jest to szczególnie istotne dla zapewnienia komplementarności takich ram, jak gwarancja dla dzieci i gwarancja dla młodzieży, w najlepszym interesie beneficjentów.

1.8. EKES wzywa Komisję, by zapewniła horyzontalną koordynację strategii na rzecz praw dziecka z innymi niedawno przyjętymi strategiami europejskimi, takimi jak strategię na rzecz równouprawnienia płci, równości osób LGBTIQ, Romów oraz praw osób z niepełnosprawnościami.

2. Wstęp

2.1. Prawa dziecka są prawami człowieka, które przysługują wszystkim osobom poniżej 18. roku życia. Ochrona praw dziecka jest celem Unii Europejskiej zgodnie z art. 3 ust. 3 TUE oraz art. 24 Karty praw podstawowych UE. Rada Europy promuje i chroni prawa człowieka przysługujące dzieciom, opierając się na europejskiej konwencji praw człowieka oraz strategii na rzecz praw dziecka (2016–2021) i innych właściwych normach prawnych. Zgodnie z Konwencją Narodów Zjednoczonych o Prawach Dziecka, każda osoba poniżej 18. roku życia na świecie ma prawo do takiego samego zakresu praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych – bez względu na jej pochodzenie etniczne, płeć, religię, język, zdolności, sytuację migracyjną, orientację seksualną lub jakikolwiek inny status. Zastosowanie mają tu również Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz przyjęte przez Organizację Narodów Zjednoczonych cele zrównoważonego rozwoju.

2.2. W dniu 4 czerwca 2007 r. zainaugurowano doroczne forum na temat praw dziecka. Platforma ta umożliwia dialog między instytucjami UE a innymi zainteresowanymi stronami i co roku monitoruje działania UE w zakresie praw dziecka. W 2010 r. EKES przyjął opinię w sprawie ubóstwa wśród dzieci i warunków życia dzieci⁽¹⁾, a w 2011 r. opinię „Agenda UE na rzecz praw dziecka”⁽²⁾, w której wezwał państwa członkowskie do wspierania dzieci na wszelkie możliwe sposoby.

2.3. W dniu 20 lutego 2013 r. Komisja przyjęła zalecenia, mające na celu wzmocnienie praw dziecka, zmniejszenie ubóstwa wśród dzieci i poprawę ich dobrostanu⁽³⁾. W dniu 24 listopada 2015 r. Parlament Europejski zwrócił się do Komisji i państw członkowskich UE, aby wprowadziły gwarancję dla dzieci oraz programy oferujące wsparcie i możliwości dla rodziców, które pozwolą im uniknąć wykluczenia społecznego i wejść na rynek pracy⁽⁴⁾. W dniu 13 grudnia 2017 r. Parlament, Rada i Komisja ogłosiły Europejski filar praw socjalnych, który również koncentruje się na „opiece nad dziećmi i wsparciu dla dzieci”⁽⁵⁾ (zasada 11). Europejski filar praw socjalnych proklamuje również prawo do ochrony przed ubóstwem oraz prawo do szczególnych środków mających na celu zwiększenie równości szans. W ramach działań następczych, w lipcu 2020 r., Komisja zleciła przeprowadzenie studium wykonalności⁽⁶⁾, a w sierpniu 2020 r. rozpoczęła konsultacje społeczne w sprawie gwarancji dla dzieci oraz w sprawie zapewnienia strategii UE w zakresie praw dziecka.

⁽¹⁾ Dz.U. C 44 z 11.2.2011 s. 34.

⁽²⁾ Dz.U. C 43 z 15.2.2012, s. 34.

⁽³⁾ Dz.U. L 59 z 2.3.2013, s. 5.

⁽⁴⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego (2015) w sprawie zmniejszenia nierówności ze szczególnym uwzględnieniem ubóstwa dzieci, (Dz.U. C 366 z 27.10.2017, s. 19), pkt 46.

⁽⁵⁾ Międzyinstytucjonalna proklamacja Europejskiego filaru praw socjalnych.

⁽⁶⁾ Studium wykonalności na temat gwarancji dla dzieci, sprawozdanie końcowe.

2.4. W dniu 24 marca 2021 r., przy wsparciu Parlamentu Europejskiego (7), Komisja przyjęła pierwszą kompleksową strategię UE na rzecz praw dziecka na lata 2021–2024, a także wniosek dotyczący zalecenia Rady w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci.

3. Uwagi ogólne w sprawie strategii UE na rzecz praw dziecka oraz zalecenia w sprawie europejskiej gwarancji dla dzieci

3.1. Strategia UE na rzecz praw dziecka stanowi oparte na prawach ramy polityczne, włączające prawa dziecka jako kwestię przekrojową do polityki i prawodawstwa UE. Wniosek dotyczący zalecenia Rady w sprawie europejskiej gwarancji dla dzieci jest prawnie wiążący i zawiera jasny zestaw działań wdrożeniowych, celów i środków, które będą ściśle monitorowane przez UE. EKES z zadowoleniem przyjmuje oba wnioski, wierząc, że ich wdrożenie wesprze wysiłki na szczeblu europejskim i krajowym na rzecz promowania dobrostanu dzieci i zmniejszenia ubóstwa wśród dzieci.

3.2. Dzieci są najbardziej bezbronnymi członkami naszego społeczeństwa i nie są w stanie same stawić czoła zagrożeniu ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Przemoc wobec dzieci, we wszystkich jej formach, jest zjawiskiem powszechnym. Pandemia COVID-19 doprowadziła do nasilenia się niektórych jej przejawów, na co wskazują dane policji i innych głównych służb, takich jak telefony zaufania dla dzieci w wielu państwach członkowskich, borykających się z rosnącą liczbą tego rodzaju spraw (8). Według danych Eurostatu z 2019 r. 18 mln dzieci, co stanowi 22,2 proc. populacji dziecięcej w UE, wychowywało się w warunkach zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym, a liczba ta prawdopodobnie wzrosnie ze względu na społeczno-ekonomiczne skutki pandemii (9). Jedno na czworo dzieci w UE dorasta w rodzinie, która znajduje się w niepewnej sytuacji i potrzebuje wsparcia, aby przerwać międzypokoleniowy cykl ubóstwa.

3.3. **Dzieci wypowiedziały się na temat praw i przyszłości, których pragną**, w badaniu zatytułowanym *Nasza Europa. Nasze prawa. Nasza przyszłość* (10), które wniosło wkład w kształtowanie zarówno strategii UE na rzecz praw dziecka, jak i gwarancji dla dzieci. Pięć organizacji zajmujących się prawami dzieci zebrało opinie ponad 10 000 dzieci. Wyniki badania wyraźnie pokazały, że należy uwzględnić poglądy dzieci w kształtowaniu ram i priorytetów gospodarczych, społecznych, prawnych i politycznych UE.

3.4. **W strategii UE na rzecz praw dziecka przyjęto podejście holistyczne**, a jej nadrzędnym celem jest zapewnienie dzieciom w UE i na całym świecie poprawy warunków życia w sześciu ważnych obszarach: (i) udział dzieci w życiu politycznym i demokratycznym UE; (ii) włączenie społeczno-ekonomiczne, edukacja i zdrowie; (iii) zapobieganie wszelkim formom przemocy i dyskryminacji oraz ochrona przed nimi; (iv) wymiar sprawiedliwości przyjazny dzieciom; (v) dzieci w erze cyfrowej; oraz (vi) światowy wymiar praw dziecka. **Wniosek dotyczący zalecenia Rady ustanawiającego europejską gwarancję dla dzieci** skupia się na włączeniu społeczno-ekonomicznym i zapewnieniu dzieciom w potrzebie dostępu do szeregu najważniejszych usług takich jak: wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem, edukacja i zajęcia szkolne, dostęp do opieki zdrowotnej, dostęp do zdrowego żywienia i odpowiednie warunki mieszkaniowe. Wnosi on wkład w strategię UE na rzecz praw dziecka, koncentrując się na dzieciach żyjących na terenie UE.

3.5. Strategia ta wymaga bardziej inkluzywnego i systemowego udziału dzieci na szczeblu lokalnym, krajowym i unijnym. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe dzięki **nowej unijnej platformie na rzecz uczestnictwa dzieci**, która zostanie utworzona we współpracy z Parlamentem Europejskim i organizacjami zajmującymi się prawami dzieci, aby zapewnić dzieciom większy udział w procesie podejmowania decyzji.

3.6. W ramach strategii postuluje się, aby **dzieci dorastały z dala od przemocy i wyzysku**. Mogą one być ofiarami, świadkami lub sprawcami przemocy. Jak wynika ze sprawozdań Międzynarodowej Organizacji Pracy, wiele dzieci jest wykorzystywanych na rynku pracy i wykonuje pracę przymusową, obejmującą seksualne wykorzystywanie i prostytucję. Strategia przewiduje również **przyjazny dziecku wymiar sprawiedliwości** i podkreśla, że postępowanie sądowe musi

(7) Rezolucja Parlamentu Europejskiego (2021) w sprawie praw dziecka w świetle strategii UE na rzecz praw dziecka.

(8) WHO Europe, *The rise and rise of interpersonal violence – an unintended impact of the COVID-19 response on families* [Wzrost i nasilenie przemocy interpersonalnej – niezamierzony wpływ na rodziny wynikający z reakcji na pandemię COVID-19] (2020).

(9) UNICEF, *Supporting Families and Children Beyond COVID-19 – Social protection in high-income countries* [Wspieranie rodzin i dzieci po zakończeniu pandemii COVID-19 – ochrona socjalna w krajach o wysokich dochodach] (2021).

(10) UNICEF, *Children speak up about the rights and the future they want* [Dzieci wypowiadają się na temat praw i przyszłości, jakiej pragną] (2021).

być dostosowane do wieku i potrzeb dzieci oraz musi uwzględniać przede wszystkim najlepszy interes dziecka. Należy zapewnić dzieciom dostęp do wymiaru sprawiedliwości, aby można było działać na rzecz pełnego uznania i realizacji praw dziecka, przy jednoczesnym utrzymaniu skuteczności postępowań sądowych, w tym poprzez specjalistyczne szkolenia funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości.

3.7. Środowisko rodzinne ma kluczowe znaczenie dla pomyślnego rozwoju dzieci. W swojej **strategii na rzecz równouprawnienia płci** na lata 2020–2025 Komisja wskazuje, że równy podział obowiązków związanych z opieką nad dziećmi między rodzicami odgrywa kluczową rolę w procesie włączenia społecznego dzieci. Pandemia COVID-19 wywarła nieproporcjonalnie duży wpływ społeczno-ekonomiczny na kobiety, a rodzice jeszcze bardziej niż dotychczas powinni współpracować jako zespół w najlepszym interesie dziecka. Wdrożenie zarówno gwarancji dla dzieci, jak i strategii na rzecz praw dziecka należy powiązać z kluczowymi inicjatywami Europejskiego filaru praw socjalnych, takimi jak transpozycja dyrektywy UE w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym.

3.8. W UE istnieje wiele różnych modeli rodziny, w tym tęcze rodziny, których co najmniej jeden członek jest osobą LGBTIQ. Zgodnie z opracowaną przez Komisję **strategią na rzecz równości osób LGBTIQ** na lata 2020–2025 dzieci z tęczy rodzin muszą być chronione, zwłaszcza w sytuacjach transnarodowych, w których – ze względu na różnice w prawie rodzinnym między państwami członkowskimi – może okazać się, że po przekroczeniu wewnętrznych granic UE nie uznaje się więzi rodzinnych. Zgodnie ze **strategią na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami** na lata 2021–2030 dzieci z niepełnosprawnościami muszą mieć równe prawo do włączenia społecznego i takie same możliwości wyboru jak inni. Jak przewidziano w unijnych **ramach strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów** na lata 2020–2030, należy zająć się kwestią awansu społecznego dzieci romskich. Od najmłodszych lat należy zapobiegać dyskryminacji ze względu na orientację seksualną, tożsamość/ekspresję płciową oraz cechy płciowe, niepełnosprawność lub pochodzenie etniczne.

3.9. Wniosek w sprawie **gwarancji** zawiera wytyczne i zaleca zapewnienie zasobów dla państw członkowskich, aby wspierać dzieci w potrzebie, biorąc pod uwagę **silną korelację między wykluczeniem społecznym dzieci a brakiem dostępu do kluczowych usług**. Do dzieci wymagających szczególnej troski należą: (i) dzieci bezdomne lub dzieci doświadczające poważnej deprivacji mieszkaniowej; (ii) dzieci z niepełnosprawnością; (iii) dzieci ze środowisk migracyjnych; (iv) dzieci wywodzące się z mniejszości rasowych lub etnicznych (w szczególności dzieci romskie); (v) dzieci objęte alternatywnymi formami opieki (zwłaszcza instytucjonalną); oraz (vi) dzieci znajdujące się w niepewnej sytuacji rodzinnej.

3.10. **Gwarancja** stanowi strategiczne ramy, nadające kierunek działaniom 27 państw członkowskich za pośrednictwem **krajowych planów działania służących wdrożeniu gwarancji i skoncentrowanych na gospodarstwach domowych, w których mieszkają dzieci zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym**. Zalecenie musi zostać przyjęte przez Radę UE, po czym wszystkie państwa członkowskie będą miały sześć miesięcy, aby przygotować krajowe plany działania w zakresie gwarancji dla dzieci. We wniosku dotyczącym gwarancji podkreślono, że chociaż zapewnienie dostępu do usług jest ważnym elementem walki z wykluczeniem społecznym dzieci, **należy go ująć w ramach szerszego podejścia, a także sprzyjającej polityki społecznej i rodzinnej**.

3.11. **Strategia zawiera zalecenia odnoszące się do działań na szczeblu unijnym i krajowym** w różnych obszarach polityki i programach finansowania, które mają wpływ na zdrowie i dobrostan dzieci, takich jak: fundusze UE, migracja, opieka zdrowotna, mieszkalnictwo, edukacja, gospodarka, środowisko i transformacja cyfrowa.

3.12. Komisja przedstawi sprawozdanie z postępów osiągniętych w realizacji strategii na szczeblu unijnym i krajowym na dorocznym Europejskim forum na rzecz praw dziecka. Pod koniec 2024 r. przeprowadzona zostanie ocena strategii z udziałem dzieci. Komisja **będzie monitorowała postępy w realizacji gwarancji za pomocą szeregu narzędzi, w tym europejskiego semestru**.

3.13. W krajowych planach działania należy uwzględnić **przejrzyste dane dotyczące wykorzystania funduszy unijnych i krajowych**, a także harmonogram działań. Państwa członkowskie mogą korzystać z funduszy UE, aby wspierać swoje działania, w szczególności z EFS+ i Europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy. W ramach EFS+ przewidziano konkretny cel dotyczący tego obszaru i przeznaczono środki na walkę z ubóstwem dzieci. Zgodnie z nowym rozporządzeniem **państwa członkowskie UE, w których średnia ubóstwa wśród dzieci jest wyższa niż średnia UE w latach 2017–2019 (23,4%), będą musiały przeznaczyć co najmniej 5% swoich środków finansowych pochodzących z EFS+ na walkę z ubóstwem wśród dzieci**.

4. Uwagi szczegółowe dotyczące strategii UE na rzecz praw dziecka

4.1. **Strategia UE na rzecz praw dziecka zapewnia bardzo potrzebne ramy Unii Europejskiej w zakresie ochrony praw dzieci i wzmocnienia ich pozycji.** O ile dorośli mogą głosować i mają dostęp do środków odwoławczych i formalnych procedur składania skarg w przypadku naruszenia ich praw, o tyle dzieci są często wykluczane z takich mechanizmów. Nie mogą one zatem zabierać głosu w procesie kształtowania polityki, a władze często nie dostrzegają ich interesów, jeśli nie podejmuje się świadomych i systematycznych działań, aby je chronić i rozpowszechnić.

4.2. Maksymalnie skuteczne i konstruktywne uczestnictwo dzieci wymaga szeroko zakrojonych zmian w strukturach politycznych i instytucjonalnych, a także w postawach, wartościach i praktykach kulturowych, tak aby dzieci były postrzegane jako obywatele i zainteresowane strony. Aby wspierać uczestnictwo dzieci oraz sprawić, by ich głos i roszczenia były słyszalne, konieczne jest budowanie zdolności zarówno dzieci, jak i dorosłych, w tym poprzez nieformalne działania prowadzone przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego w placówkach szkolnych i poza nimi. **Konferencja w sprawie przyszłości Europy jest doskonałą okazją, by włączyć dzieci w działania, a EKES zbada również możliwości stopniowego zwiększania udziału dzieci.**

4.3. **Dziecko jest osobą fizyczną, a zarazem członkiem rodziny i społeczności,** który ma prawa i obowiązki odpowiednie do swojego wieku i etapu rozwoju oraz prawo do odpowiedniej jakości życia. Od rodziców i opiekunów w głównej mierze zależy poznawczy, fizyczny i emocjonalny rozwój dziecka. Ciepła i wspierająca relacja między rodzicami lub dziadkami a dziećmi jest istotnym elementem dobrostanu i odporności psychicznej dziecka. Ważną rolę w rozwoju dziecka odgrywają także relacje z rodzeństwem. Nabierają one jeszcze większego znaczenia w przypadku dzieci objętych alternatywnymi formami opieki, dlatego rodzeństwo powinno mieć możliwość przebywania razem, chyba że nie leży to w ich najlepszym interesie. Priorytetem polityki musi być inwestowanie w dzieci i ich rodziny oraz zapewnienie należytego i wysokiej jakości wsparcia poprzez systemowe podejście wielopokoleniowe do wspierania rodzin w wychowywaniu dzieci przy wykorzystaniu umiejętności w zakresie pozytywnego rodzicielstwa.

4.4. Przedstawioną w strategii inicjatywę wspierającą rozwój i wzmocnienie zintegrowanych systemów ochrony dzieci należy uzupełnić o środki umożliwiające zapobieganie wszelkim formom przemocy wobec dzieci. Przemoc, której jest się świadkiem lub której doznaje się w dzieciństwie, może wywierać długotrwały wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i psychiczny dzieci. Potrzebny jest plan obejmujący wszystkie szczeble władzy, od unijnego po samorządowy, w celu **zapobiegania przemocy wobec dzieci i rozwiązania tego problemu.** W planie tym należy uwzględnić narażenie na każdą formę przemocy, wykorzystywania i zanedbywania, w tym przemoc fizyczną i psychiczną, przemoc seksualną, przemoc w sieci, przemoc domową, instytucjonalną i szkolną. Należy zwrócić uwagę na wzajemnie powiązane czynniki zagrożenia, takie jak zwiększone ryzyko dziewczynek, dzieci (w szczególności dziewczynek) z niepełnosprawnościami, dzieci żyjących w trudnej sytuacji i w gospodarstwach domowych narażonych na przemoc. W przypadku małoletnich będących sprawcami przemocy, oprócz przyjaznych dziecku procedur sądowych potrzebne jest również środowisko instytucjonalne przyjazne dziecku, aby ułatwić ich pełną reintegrację społeczną. Awaryjne infolinie i inne tego rodzaju usługi świadczone przez organizacje pozarządowe w celu wsparcia dzieci i rodzin powinny otrzymać finansowanie strukturalne w celu zapewnienia ich trwałości i skuteczności.

4.5. Prawa dziecka muszą być również brane pod uwagę w głównych obszarach wpływu, które oddziałują na dobrostan dzieci i ich rodzin. Decydenci powinni stale uwzględniać **prawa dziecka w głównym nurcie polityki,** aby móc ocenić skuteczność inicjatyw, które mogą mieć wpływ na dzieci i ich prawa. Z tego względu, jeżeli prawa dziecka wchodzą w zakres relacji z państwami trzecimi, ważne jest, aby w razie potrzeby działać szybko i skutecznie. Takie podejście jest nadrzędnym założeniem strategii i musi stanowić centralny element procesu wdrażania i oceny. Ponadto przy wdrażaniu strategii państwa członkowskie powinny korzystać z najlepszych praktyk, które już istnieją w innych krajach i przyniosły dobre wyniki.

4.6. Dzieci są w najmniejszym stopniu odpowiedzialne za zmiany klimatu, a mimo to ponoszą największy ciężar ich skutków. Strategia odwołuje się do wpływu kryzysu środowiskowego i klimatycznego na dzieci, jednak powinna sięgać dalej, **gwarantując, aby polityka i prawodawstwo w zakresie ochrony środowiska przyjęły zdrowie fizyczne i psychiczne dzieci za punkt wyjścia, tak aby dzieci były w mniejszym stopniu narażone na zagrożenia środowiskowe.** Są one znacznie bardziej wrażliwe i podatne na nie niż dorośli.

4.7. Następne pokolenie doświadczy prawdopodobnie całkowitego połączenia sfery życia offline i online. **Dlatego też, aby strategia nadążała też za przyszłymi wyzwaniami,** przyjęto w niej podejście polegające na **uwzględnianiu praw dziecka w cyfrowym świecie.** Obecnie co raz więcej dzieci korzysta z urządzeń cyfrowych od najmłodszych lat. Potrzebujemy dostępnych środowisk cyfrowych, które będą funkcjonować domyślnie dla wszystkich dzieci, a także będą

podlegać ścisłym regulacjom zapewniającym większe bezpieczeństwo internetu, wspieranym przez obywatelską edukację cyfrową. Dzieci mają prawo korzystać z dostępu do informacji online z różnych źródeł i nie mogą być narażone na samouczące się algorytmy lub modele biznesowe oparte na reklamie, które przekładają się na informacje o niskiej jakości.

4.8. Już od najmłodszych lat dzieci mogą stać się ofiarami cyberprzemocy, która może spowodować poważne problemy ze zdrowiem psychicznym, nawet prowadzące do śmierci. Dzieci padają również ofiarą niegodziwego traktowania w internecie w celach seksualnych, co nasiliło się w okresie obowiązywania obostrzeń, kiedy to znacznie wzrosła ilość udostępnianych w internecie materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych⁽¹¹⁾. **Zapobieganie i przeciwdziałanie wszelkim formom przemocy w sieci ma ogromne znaczenie dla bezpieczeństwa dzieci w internecie.**

4.9. Wszystkie media i wszyscy reklamodawcy powinni przestrzegać praw dzieci, zwłaszcza tych najmłodszych, i **chronić dzieci jako konsumentów**. Jest to szczególnie istotne w odniesieniu do zdrowego odżywiania, opartego na produktach, które są przystępne cenowo i pochodzą z ekologicznie zrównoważonego źródła. W strategii zawarto propozycję wypracowania najlepszych praktyk i dobrowolnego kodeksu postępowania, aby ograniczyć skierowane do dzieci reklamy produktów o wysokiej zawartości cukru, tłuszczu i soli. Potrzebne jest spójne kształtowanie polityki, ściślejsza kontrola legislacyjna informacji o produktach i informacji na temat bezpieczeństwa żywności oraz marketingu, co pozwoli ograniczyć reklamy niezdrowej żywności i napojów.

5. Uwagi szczegółowe dotyczące europejskiej gwarancji dla dzieci

5.1. **Ubóstwo dzieci, deprivacja, dyskryminacja i wykluczenie należą do najpoważniejszych przeszkód utrudniających egzekwowanie praw dziecka.** Z tego względu EKES z zadowoleniem przyjmuje fakt, że w ramach europejskiej gwarancji dla dzieci i w połączeniu z celem dotyczącym ubóstwa na rok 2030, określonym w Europejskim filarze praw socjalnych, skoncentrowano się na tych obszarach, aby do 2030 r. wydzwignąć z ubóstwa co najmniej 5 mln dzieci. Jest to ważny krok naprzód, ale EKES wzywa wszystkie państwa członkowskie, aby w swoich planach działania w ramach gwarancji dla dzieci przedstawiły cele jakościowe i ilościowe, wykraczające poza cel Komisji Europejskiej i uwzględniające skutki pandemii COVID-19. Te plany działania powinny być powiązane z istniejącymi dokumentami prawnymi i politycznymi przyjętymi w ramach monitorowania Konwencji ONZ o prawach dziecka.

5.2. W studium wykonalności gwarancji dla dzieci omówiono zalety **podejścia dwutorowego**, zgodnie z którym wszystkie dzieci, w tym te najbardziej potrzebujące, powinny mieć dostęp do usług⁽¹²⁾. W razie potrzeby te dzieci, które napotykały największe przeszkody w dostępie do nich, powinny otrzymać dodatkowe i ukierunkowane wsparcie, aby mogły z nich skorzystać poprzez automatyczne mechanizmy zapobiegające wszelkim formom stygmatyzacji. Rozwiązanie to należy stosować we wszystkich obszarach usług wymienionych w gwarancji dla dzieci w oparciu o kompleksowe i interseksjonalne podejście, tak aby zapewnić każdemu dziecku równe szanse i start w życiu, niezależnie od sytuacji rodzinnej czy pochodzenia bądź potrzeb indywidualnych, oraz aby zachować pełną spójność z przejściem w kierunku dobrej jakości usług opieki rodzinnej i środowiskowej.

5.3. **We wspólnym oświadczeniu z 2020 r. w sprawie zapewniania opieki dzieciom w UE partnerzy społeczni podkreślają, że każdemu dziecku przysługuje prawo dostępu do wysokiej jakości, włączającej wczesnej edukacji i opieki, aby zapewnić mu dobry start w życie, z uwzględnieniem celów barcelońskich i ich zbliżającego się przeglądu.** Oczywiście nie jest to rozwiązanie obowiązkowe: rodzice powinni mieć swobodę decydowania o tym, co uważają za najlepsze dla dobra dziecka przed osiągnięciem przez nie wieku obowiązku szkolnego. Należy jednak zapewnić ciągłość między opieką sprawowaną przez rodzinę w pierwszych miesiącach/latach życia dziecka a profesjonalną wczesną edukacją i opieką nad dzieckiem dostosowaną do indywidualnych potrzeb danego dziecka, gdy rozpoczyna ono etap kształcenia, a rodzice wracają na rynek pracy lub uczestniczą w szkoleniach.

5.4. W przypadku dzieci w starszych grupach wiekowych (mianowicie 15–18 lat) należy zapewnić spójność między gwarancją dla dzieci a gwarancją dla młodzieży i uznać potencjalne nakładanie się programów, zagwarantować jasny podział środków budżetowych oraz opracować w krajowych planach działania odpowiednie do wieku i odrębne środki wspierające dzieci i ich rodziców w celu zapewnienia płynnego przejścia między edukacją a zatrudnieniem. Obejmuje to **przekazanie dzieciom pozbawionych stereotypów informacji o świecie pracy**, aby przygotować je na realia zatrudnienia, oraz zachęcanie dzieci, zwłaszcza dziewcząt, do odbywania studiów w zakresie nauk przyrodniczych, inżynierii i matematyki (STEM) przy jednoczesnym zachęcaniu chłopców do podejmowania pracy w zawodach związanych z opieką i nauczaniem.

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 10 z 11.1.2021, s. 63.

⁽¹²⁾ Studium wykonalności na temat gwarancji dla dzieci, sprawozdanie końcowe.

5.5. Nierówność w **dostępie do opieki zdrowotnej** jest moralnie niesprawiedliwa i społecznie krzywdząca. Narusza ona podstawowe prawo pacjentów do korzystania z najwyższego możliwego poziomu ochrony zdrowia, w tym zdrowia psychicznego. Ponadto wiąże się nie tylko z kosztami ludzkimi, lecz stanowi również wysoki koszt z punktu widzenia stabilności gospodarczej wydatków publicznych. Pandemia COVID-19 spowodowała nie tylko zagrożenie dla zdrowia, lecz także doprowadziła do **pogorszenia dobrostanu emocjonalnego i psychicznego dzieci**: wiele z nich cierpi z powodu niepokoju spowodowanego brakiem informacji i niepewnością dotyczącą obecnej sytuacji lub doświadcza samotności i ma myśli samobójcze. W takich sytuacjach zasadnicze znaczenie ma zapewnienie szybkiej i wysokiej jakości pomocy medycznej i wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego.

5.6. Średnio 5,4 % dzieci w wieku szkolnym (6–16 lat) w Europie żyje w gospodarstwach domowych, których nie stać na komputer lub połączenie z internetem. Rozwiązanie problemu ubóstwa dzieci i rodzin w ramach gwarancji dla dzieci oznacza również **wyeliminowanie deprywacji cyfrowej**. Wskaźnik poważnej deprywacji materialnej⁽¹³⁾ stosowany w ramach europejskiego badania warunków życia ludności (EU-SILC) powinien uwzględniać co najmniej jedną zmienną dotyczącą deprywacji cyfrowej. Co czwarty Europejczyk nie jest w stanie odpowiednio oświetlić, ogrzać lub schładzać swego domu, co przyczynia się do śmierci 100 000 osób rocznie. Zgodnie ze sprawozdaniem Europejskiej Sieci ds. Polityki Społecznej opublikowanym jesienią 2020 r. ubóstwo energetyczne dotyka nie tylko gospodarstwa domowe o niskich dochodach, ale także duży odsetek gospodarstw domowych o średnich dochodach w znacznej liczbie państw członkowskich. Dostęp dzieci do energii wpływa na jakość życia i wybory życiowe dzieci, a także na ich stan zdrowia. Aby zapewnić sprawiedliwość społeczną i środowiskową, należy zająć się ubóstwem energetycznym dzieci w ramach gwarancji dla dzieci w powiązaniu z działaniami w ramach 20. zasady Europejskiego filaru praw socjalnych.

5.7. Ze względu na sprawne przyjęcie zalecenia Rady, w krajowych planach działania dotyczących gwarancji dla dzieci należy uwzględnić **trójtorowe podejście zawarte w zaleceniu Komisji 2013/112/UE⁽¹⁴⁾ w sprawie inwestowania w dzieci** (dostęp do odpowiednich zasobów, dostęp do przystępnych cenowo usług wysokiej jakości oraz prawo dzieci do uczestnictwa), a także opracować je w porozumieniu z dziećmi i ich rodzinami oraz organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, wzmacniając krajowy, regionalny i lokalny dialog obywatelski. Należy włączyć organizacje świadczące usługi wsparcia –zarówno publiczne, jak i non-profit – do grona podmiotów zaangażowanych w proces udzielania gwarancji dla dzieci, jak również do grona partnerów społecznych związanych z obszarami usług, aby zapewnić dzieciom godne warunki do nauki i dostęp do usług najwyższej jakości.

5.8. EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycję powołania **krajowych koordynatorów ds. gwarancji dla dzieci, którzy będą dysponować odpowiednimi zasobami i uprawnieniami, a także koordynować i monitorować wdrażanie zalecenia**. Potrzebny będzie skuteczny system, aby **wprowadzić międzyrządowe rozwiązania koordynacyjne** (na szczeblu krajowym i niższym niż krajowy), które pozwolą opracować, wdrożyć i monitorować działania na rzecz dobrostanu dzieci oraz zmniejszyć ich ubóstwo i wykluczenie społeczne. Należy zadbać o to, by zintegrowane podejścia na szczeblu krajowym przekładały się na zintegrowane podejścia na szczeblu regionalnym i lokalnym oraz by skuteczne ustalenia zapewniały między nimi synergię. Wszystkie istotne wskaźniki powinny być w miarę możliwości zdezagregowane na szczeblu lokalnym, aby uzyskać jaśniejszy obraz różnic regionalnych oraz lepiej planować i monitorować realizację zalecenia.

5.9. Pandemia COVID-19 uwidoczniła istniejące już wcześniej wyzwania i najpilniejsze potrzeby wielu rodzin znajdujących się w niepewnej sytuacji, które prawdopodobnie najsilniej odczują jej długotrwałe skutki w wymiarze gospodarczym, edukacyjnym, zdrowotnym i w zakresie dobrostanu. Łuki w systemach i brak koordynacji między nimi zostały spotęgowane. Pogarszające się warunki gospodarcze i społeczne zwiększyły ryzyko zaniedbywania dzieci. Zamykanie instytucji edukacyjnych doprowadziło do poważnych trudności dla wielu rodziców i opiekunów. Nieobecności w szkole zwiększyły ryzyko wczesnego przerywania nauki przez dzieci z grup zmarginalizowanych i bardzo utrudniły życie dzieciom z niepełnosprawnościami, w tym niepełnosprawnością intelektualną. Istotne jest, aby **środowisko szkolne zapewniało każdemu dziecku takie same możliwości, a w razie potrzeby – ukierunkowane wsparcie**.

5.10. Usługi dla rodzin mogą odegrać kluczową rolę, pomagając rodzinom w radzeniu sobie z tą sytuacją⁽¹⁵⁾. Wsparcie dla rodzin w wypełnianiu ich podstawowej roli wiąże się z uzupełnianiem braków w zakresie edukacji, szkoleń, włączenia społecznego, umiejętności rodzicielskich, dobrostanu psychicznego, dostępu do usług, zatrudnienia i dochodów, a jednocześnie wykracza poza politykę społeczną. W związku z powyższym EKES ponawia swój apel o przyjęcie „europejskiego ładu w zakresie opieki”, **który zapewniłby świadczenie lepszej jakości usług dla wszystkich w całym cyklu życia⁽¹⁶⁾**. Zdrowie i dobrostan dzieci zależą od powszechnej polityki rodzinnej na miarę XXI wieku, zgodnie z którą dzieci są równo traktowane bez względu na ich sytuację rodzinną.

⁽¹³⁾ Wskaźnik ten zastępuje się wskaźnikiem pogłębionej deprywacji materialnej i społecznej.

⁽¹⁴⁾ Zalecenie Komisji 2013/112/UE z dnia 20 lutego 2013 r. Inwestowanie w dzieci: przerwanie cyklu marginalizacji (Dz.U. L 59 z 2.3.2013, s. 5).

⁽¹⁵⁾ OECD, „Looking beyond COVID-19: Strengthening family support services across the OECD” [„Wybiegając myślą poza pandemię COVID-19: Wzmocnienie usług wsparcia rodzin w całej OECD”].

⁽¹⁶⁾ Dz.U. C 220 z 9.6.2021, s. 13.

5.11. Dialog społeczny odgrywa rolę w opracowywaniu praktycznych narzędzi zwiększania dostępności i przystępności opieki nad dziećmi, na przykład poprzez tworzenie wspólnych funduszy w ramach układów zbiorowych w celu wspierania projektów opieki nad dziećmi odpowiadających szczególnym potrzebom pracujących rodziców w konkretnych sektorach, takich jak opieka nad dziećmi chorymi i niepełnosprawnymi oraz opieka poza normalnymi godzinami pracy. W związku z tym bardzo ważne jest uwzględnienie wspólnego oświadczenia partnerów społecznych, w którym stwierdza się, że **niedobór godzin pozaszkolnych i opieki nad dziećmi w czasie wakacji w Europie stanowi istotną przeszkodę w podejmowaniu pełnoetatowej pracy przez rodziców posiadających dzieci w wieku szkolnym.** Zasadnicze znaczenie ma współpraca między placówkami opieki całodziennej a sferą społeczno-kulturalną, np. klubami sportowymi, szkołami muzycznymi i w ramach inicjatyw kulturalnych. Aktywność fizyczna i edukacja kulturalna w znacznym stopniu przyczyniają się do rozwoju fizycznego, społecznego, emocjonalnego i kulturalnego dzieci.

Bruksela, dnia 7 lipca 2021 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
